

STANOVISKO MINISTERSTVA SPRAVEDLNOSTI
K PŘIZNÁVÁNÍ NÁKLADŮ PRÁVNÍHO ZASTOUPENÍ
OPRÁVNĚNÉHO V PŘÍKAZECH K ÚHRADĚ NÁKLADŮ EXEKUCE

MSP-137/2019-ODKA-ORG/2

0100204003737489

Praha, leden 2020

I. ÚVOD

1. Účelem tohoto stanoviska je s ohledem na ochranu práv osob zúčastněných na exekučním řízení i soudních exekutorů veřejně deklarovat, v jakém rozsahu jsou podle názoru Ministerstva spravedlnosti (dále jen „ministerstvo“) soudní exekutoři oprávněni přiznávat oprávněným, respektive jejich právním zástupcům, náklady právního zastoupení v příkazech k úhradě nákladů exekuce.
2. Důvodem zpracování tohoto stanoviska jsou poznatky ministerstva vyplývající jak z jeho vlastní dohledové činnosti, tak z konzultací s jinými dohledovými orgány. Podle těchto poznatků někteří soudní exekutoři přiznávají advokátům oprávněných náklady za neúčelně vynaložené úkony právní služby, čímž jednak neodůvodněně zatěžují povinné, jednak znevýhodňují exekutory, kteří přiznávají pouze náklady účelně vynaložené. Tento postup byl kritizován i představitelem Exekutorské komory České republiky.^[1]
3. V menší míře se ministerstvo setkává rovněž s tím, že někteří soudní exekutoři požadují a následně si přiznávají z titulu poskytování právních služeb náhradu nákladů za úkony, které nelze považovat za úkony právní služby.
4. V některých případech konečně dochází i k nesprávnému určování hodnoty jednotlivých úkonů právní služby.
5. Není přitom pravděpodobné, že by tato nežádoucí praxe byla v dohledné době odstraněna, ať už formou individuální obrany povinných, nebo formou sjednocování judikatury.
6. Ačkoliv totiž povinní mohou podat proti nesprávně určeným nákladům námitky, vzhledem ke svému slabšímu postavení a obtížné orientaci v příslušné právní úpravě tak činí pouze zřídka.
7. Pokud již k podání námitek proti příkazu k úhradě nákladů exekuce dojde, soudní exekutor zpravidla námitkám vyhoví a příkaz k úhradě nákladů exekuce bez dalšího zruší. O podaných námitkách v takovém případě vůbec není rozhodováno exekučním soudem.
8. Ve výjimečných případech, kdy soudní exekutor námitkám nevyhoví a postoupí věc exekučnímu soudu, se rozhodovací praxe obecných soudů v otázce účelnosti nákladů právního zastoupení rozchází. Proti rozhodnutí exekučních soudů přitom není přípustný opravný prostředek, a nevzniká tak přesvědčivá konstantní judikatura vyšších soudů.
9. K odstranění neuspokojivého stavu nepřispěly ani předchozí snahy ministra spravedlnosti v oblasti kárného postihu. V rozhodnutí č. j. 15 Kse 2/2016-66 ze dne 16. 5. 2017 totiž Nejvyšší správní soud jako soud kárný konstatoval pouze tolik, že v soustavě obecných soudů není názor na problematiku účelnosti nákladů právního zastoupení jednotný, a odmítl na tomto základě konstatovat kárné provinění soudního exekutora, byť zároveň připustil, že by v dané oblasti „*mohl být výkladům předestřeným kárným žalobcem nakloněn*“.
10. Úspěchem nebyla završena ani snaha Exekutorské komory České republiky, která se v listopadu roku 2018 obrátila na Nejvyšší soud s žádostí o zaujetí sjednocujícího stanoviska ve věci přiznání nákladů oprávněných podle advokátního tarifu. Nejvyšší soud v říjnu roku 2019 odpověděl, že aktuálně nepokládá započetí procesu směřujícího ke zpracování stanoviska za vhodné, byť do budoucna nevyklučuje změnu svého postoje.

^[1] Viz stanovisko předsedy kontrolní komise Exekutorské komory ČR J. Proška: Editorial. Komorní listy III/2018. Praha: Exekutorská komora ČR, 2018, s. 3-4.

11. Toto stanovisko nepodává závazný výklad zákonných ustanovení, k němuž je oprávněn pouze soud. Vyjadřuje nicméně právní názor ministerstva jakožto dohledového orgánu. Ministerstvo se s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu bude tímto stanoviskem řídit při výkonu dohledové činnosti podle § 7 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*exekuční řád*“).
12. Text tohoto stanoviska je zveřejněn na webových stránkách ministerstva (www.justice.cz). Může být měněn či doplňován v závislosti na vývoji relevantních právních předpisů a judikatury a poznatků z dohledové praxe.

II. RELEVANTNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA A JUDIKATURA

13. Podle § 87 odst. 2 exekučního řádu má oprávněný právo na náhradu nákladů účelně vynaložených k vymáhání nároku.
14. Podle § 11 odst. 2 písm. e) vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), jde-li o výkon rozhodnutí, náleží mimosmluvní odměna ve výši jedné poloviny za každý z následujících úkonů právní služby: za první poradu s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení, za sepsání návrhu na zahájení řízení, vyjádření k návrhu, zastupování při jednání a sepsání odvolání proti rozhodnutí. Podle § 11 odst. 2 písm. h) advokátního tarifu náleží mimosmluvní odměna ve výši jedné poloviny za jednoduchou výzvu k plnění.
15. Ústavní soud v rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 1881/11 ze dne 16. ledna 2012 konstatoval, že **neopodstatněné navyšování nákladů exekučního řízení může představovat zneužití práva**. Byť se uvedené rozhodnutí vztahuje k otázce spojování exekučních řízení, následující podstatné závěry Ústavního soudu mají obecnou platnost:

„23. K hospodárnosti řízení (...) se Ústavní soud opakovaně vyjádřil. Připomněl princip proporcionality, ze kterého vyplývá nezbytnost minimalizace legitimního zásahu do základních práv účastníků řízení, jímž nesmí být vedením řízení způsobena větší než nezbytná újma. Soudy, ale i jiné orgány veřejné moci, proto musí volit taková řešení, která by minimalizovala zásah do základních práv účastníků řízení. (...) Ústavní soud svou judikaturou nezpochybnil právo na náhradu nákladů exekuce jak na straně soudního exekutora, tak i na straně oprávněného, zdůraznil však, že mezi výší vymáhané pohledávky a výší nákladů řízení (exekučních nebo i nákladů nalézacího řízení), které nese povinný, musí existovat proporcionální vztah. Neopodstatněné navyšování nákladů exekučního řízení za určitých skutkových okolností představuje rovněž zneužití práva, které lze považovat za porušení práva povinného na minimalizaci zásahů vyplývajících z článku 1 odst. 1 Ústavy. (...)

24. Povinnost počínat si tak, aby v exekučním řízení nevznikaly zbytečně vynaložené náklady zatěžující povinného, stíhá i oprávněného. Ústavní soud je dalek toho, aby obhajoval či naváděl dlužníky k vyhýbání se plnění jejich povinností, nicméně neúčelně vynaložené náklady by se neměly stát faktickou sankcí vůči povinnému a neměly by ani představovat nepřiměřený zdroj zisku pro stranu oprávněnou nebo exekutora. (...)“

III. IDENTIFIKOVANÉ PROBLÉMY A STANOVISKO MINISTERSTVA

16. Jak již bylo popsáno v bodech 2. až 4. výše, ministerstvo se setkává s přiznáváním nákladů za neúčelně vynaložené úkony právní služby advokátům oprávněných, s přiznáváním nákladů za úkony exekutorů, které nelze považovat za úkony právní služby, a s nesprávným určováním hodnoty jednotlivých úkonů právní služby.
17. Všechny tyto případy vedou k neopodstatněnému navyšování nákladů exekuce k tíži povinných, kteří jsou přitom typicky procesně slabší stranou v exekučním řízení. V některých případech dochází k tomu, že náklady oprávněného v exekučním řízení převyšují vymáhanou jistinu a mnohdy i náklady exekuce. Neúčelně vynaložené náklady se tak stávají faktickou sankcí vůči povinnému a nepřiměřeným zdrojem zisku pro advokáta či samotného exekutora.
18. V obecné rovině v této souvislosti ministerstvo konstatuje, že soudní exekutor je povinen při vydání příkazu k úhradě nákladů exekuce posoudit, zda úkony právní služby, za něž přiznává odměnu a režijní paušál, byly vynaloženy účelně s ohledem na průběh a smysl exekučního řízení, jímž je rychlé a efektivní uspokojení nároku oprávněného za současné minimalizace zásahu do základních práv povinného. V tomto rámci je rovněž povinen ověřit, že jsou úkony účtovány ve správné výši. Pokud dojde k závěru, že náklady nebyly vynaloženy účelně, je jeho povinností takové náklady v příkazu k úhradě nákladů exekuce nepřiznat. Pokud zjistí, že náklady nejsou účtovány ve správné výši, je oprávněn přiznat náklady pouze ve správné výši. Náklady je zároveň soudní exekutor povinen v příkazu k úhradě nákladů exekuce vždy řádně odůvodnit co do jejich výše i účelnosti.

ÚKONY PRÁVNÍ SLUŽBY POSKYTNUTÉ ADVOKÁTEM

19. Ministerstvo rozdělilo úkony právní služby poskytnuté advokátem, s nimiž se setkává v rámci své dohledové činnosti, do následujících kategorií:
- účelně vynaložené úkony právní služby, které mohou být přiznány bez dalšího;
 - podmíněně účelně vynaložené úkony právní služby, které mohou být přiznány v případě, že jsou splněny určité podmínky;
 - neúčelné úkony právní služby.
20. Níže rozvedené třídění úkonů právní služby do jednotlivých kategorií nezahrnuje všechny úkony právní služby. Soustředí se jednak na ty, které jsou typicky poskytovány v rámci řádného a efektivního běhu exekučního řízení, jednak na ty, které jsou podle poznatků z dohledové praxe často přiznávány, ačkoliv je jejich účelnost problematická. Bude-li ministerstvo v rámci výkonu dohledové činnosti posuzovat účelnost úkonů specificky nevyjmenovaných níže, bude se řídit obecným pravidlem formulovaným v bodě 18. výše.

Účelné úkony

- **předexekuční výzva**

Tento úkon je účelný, jelikož povinnému připomíná možnost splnit jeho povinnost a dává mu tak možnost vyhnout se exekučnímu řízení a nákladům s ním spojeným.

- **první porada s klientem včetně přípravy a převzetí zastoupení a sepsání návrhu na zahájení exekučního řízení**

Jedná se o dva typické úkony právní služby směřující k zahájení exekučního řízení, které v kontextu výkonu rozhodnutí výslovně předpokládá § 11 odst. 2 písm. e) advokátního tarifu.

- **vyjádření se k návrhu na zastavení exekuce**

Tento úkon je předvídan § 55 odst. 3 exekučního řádu.

Podmíněně účelné úkony

- **návrh na provedení exekuce konkrétním způsobem**

Náklady za tento úkon lze přiznat pouze v případech, kdy oprávněný v návrhu poskytne soudnímu exekutorovi informaci ohledně postižitelného majetku povinného, kterou soudní exekutor nemůže zjistit jiným způsobem předvídaným exekučním řádem (například z veřejných rejstříků či seznamů či součinnostními dotazy). Účelnost tohoto úkonu právní služby musí být v příkazu k úhradě nákladů exekuce zvláště odůvodněna.

- **nahlížení do exekučního spisu**

Náklady za tento úkon lze přiznat pouze výjimečně v případech, kdy pro nahlížení existuje procesní opodstatnění a oprávněný nemá možnost seznámit se s obsahem spisu jiným vhodným způsobem (například dálkovým nahlížením). Účelnost tohoto úkonu právní služby musí být v příkazu k úhradě nákladů exekuce zvláště odůvodněna.

Neúčelné úkony

- **návrh na předvolání povinného k prohlášení o majetku**

Podle § 46 odst. 1 exekučního řádu je soudní exekutor povinen v exekučním řízení postupovat rychle a účelně; podle § 58 odst. 3 exekučního řádu pak právě soudní exekutor, nikoliv oprávněný, rozhoduje o způsobu provedení exekuce. Je tak pouze na uvážení soudního exekutora, zda s ohledem na okolnosti případu předvolá povinného k prohlášení o majetku podle § 50 odst. 2 ve spojení s § 46 odst. 2 exekučního řádu. Případný návrh oprávněného je v této souvislosti irelevantní a právní úprava jej nepředpokládá.

- **žádost o lustraci majetku povinného**

Podle § 46 odst. 1 exekučního řádu je soudní exekutor povinen v exekučním řízení postupovat rychle a účelně; podle § 58 odst. 3 exekučního řádu pak právě soudní exekutor, nikoliv oprávněný, rozhoduje o způsobu provedení exekuce. V tomto rámci je soudní exekutor mimo jiné povinen průběžně lustrvat majetek povinného tak, aby byla pohledávka oprávněného uspokojena co nejefektivněji. Případný návrh oprávněného je v této souvislosti irelevantní a právní úprava jej nepředpokládá.

- **žádost o nahlížení do spisu**

Na nahlížení do spisu má oprávněný právo založené § 94 a 95 exekučního řádu. Samotná žádost o využití tohoto práva není úkonem právní služby, a to tím spíše, že v mnoha případech oprávnění disponují možností dálkového přístupu do exekučního spisu nebo může být termín nahlížení sjednán telefonicky.

ÚKONY PRÁVNÍ SLUŽBY POSKYTNUTÉ SOUDNÍM EXEKUTOREM

21. Ve vztahu k úkonům právní služby poskytnutým soudním exekutorem se ministerstvo setkává především s přiznáváním nákladů za **podání exekučního návrhu**. Samotné podání exekučního návrhu, tedy zaslání návrhu soudním exekutorem exekučnímu soudu, však není úkonem, který by vyžadoval jakékoliv právní znalosti, a tudíž **není úkonem právní služby**. **Náklady na něj proto nemohou být přiznány v příkazu k úhradě nákladů exekuce.**
22. Bude-li ministerstvo v rámci výkonu dohledové činnosti posuzovat účelnost dalších úkonů právní služby poskytnutých soudním exekutorem, bude se řídit obecným pravidlem formulovaným v bodě 18. výše.

VÝŠE ODMĚNY ZA ÚKONY PRÁVNÍ SLUŽBY

Úkony poskytnuté advokátem

23. Za jednotlivé úkony právní služby vypočtené v § 11 odst. 2 písm. e) **advokátního tarifu** náleží **advokátovi** oprávněného podle uvedeného ustanovení **mimosmluvní odměna ve výši jedné poloviny**.
24. Za **předexekuční výzvu** náleží **advokátovi** oprávněného **mimosmluvní odměna ve výši jedné poloviny podle § 11 odst. 2 písm. h) advokátního tarifu**. Předexekuční výzva je totiž jednoduchou výzvou k plnění, k níž dochází v situaci, kdy je povinný již seznámen s výsledkem nalézacího řízení a je si své dlužné povinnosti vědom.

Úkony poskytnuté soudním exekutorem

25. Za **sepsání exekučního návrhu** náleží **soudnímu exekutorovi** odměna **ve výši jedné poloviny dle § 11 odst. 2 písm. e) advokátního tarifu**.

V Praze dne 14. 1. 2020

Zpracovatel: Odbor dohledu a kárné agendy, Ministerstvo spravedlnosti